

ДОПЕВАНО У НЕДОСПЕВУ

Бећир Вуковић, *Негосіев*, Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, Краљево 2021

Током више од четири деценије плодне песничке каријере, Бећир Вуковић сваком новом песничком збирком додатно испитује изражајне домете српског језика и својим песничким заумом постепено осваја и промишља све шири метафизички хоризонт. Најновића Вуковићева збирка песама *Негосіев* (2021), штампана у оквиру едиције „Повеља”, представља део јединствене целине, када је реч о тематском језгру његовог песништва. Бећир Вуковић, чији је опус до сада преведен на више од десет језика, далеке 1980. године започиње своје песничко промишљање света првом збирком под насловом *Чистио сјање*, у издању „Књижевне омладине Србије”. Овај поетски дијалог посвећено се наставља у следећих четрнаест књига песама од којих издвајамо збирке *Кад ујућуру ѓавран освануо* (1989), *Црна уметносіи* (1994), те *Администірација сітраха* (2016).

Вуковић је стваралац који, следећи сопствени песнички импулс, поезију доживљава и пред читаоцем обелодањује увек чврсто скопчану с истинама савременог света. Он тако, тежећи промишљању „чистог стања” савременог тренутка, ствара песме снажно обележене резигнираношћу и тамним тоналитетом, те израженом ефектном динамиком стихова. Читајући Вуковићеве песничке збирке како из ране тако и из зреле фазе, суочавамо се с лирским субјектом који, преиспитујући наличје света, говори о њему цинично-хладно: „без гробара осетљиви / организам света / распао би се”. Насловом *Црна уметносіи* (1994) Вуковић упућује на горчину као на још једног носиоца његове поетике. Лајтмотивска тама, хладноћа и бриткост израза на моменте воде читаоца до границе суочавања са демонским: „чисти меланхолик / знам да ћу у пакао / знам умрети / у празној соби”. Оваква расположења Вуковић додатно артикулише прибегавајући устаљеним контрастним преплитањима светлих и тамних мотива у истој песми. Примера ради, песму „Ненад” почиње стиховима: „Беше лепо јутро / врале високо круже”, а последњи дистих гласи: „врбе се скупиле около / ту спава мртво дете”.

Насловом који не маркира случајно збирку објављену 1989. године, *Кад ујућуру ѓавран освануо*, Вуковић показује снажни сензибилитет за национални мит, активирајући у свести читаоца бар два асоцијативна тока и пре но што овај закорачи у стихове. Први, онај очигледнији, директно реферише на јуначке песме, тј. на варирање антологијских стихова народног певача: „Кад ујутру јутро освануло”, односно, „Кад ујутру данак освануо”, али и на она „два врана гаврана”, који у освет, с косовског разбојишта доносе мајци Југовића руку најмлађег сина – Дамјана. Тако се код Вуковића, исто као у *Смртіи мајке Јуіовића* стапају светлост праскозорја

и црнило гаврана, птице злослутнице, конзумента мртвих и гласника смрти. Постављањем ових стихова у наслов збирке и њиховим ефектним модификовањем и сажимањем, у другом асоцијативном току, Вуковић себе, у савременим околностима, век и по након Вуковог бележења јуначких песама, симболички ставља на место и у улогу народног певача.

Поред тога што насловом јасно реферише на косовску трагедију и националну средњовековну историју, збирка *Каг ујуџуру џавран освануо* успоставља и бројне алузije на ране хришћанске мотиве. Упечатљив пример за то јесте песма „Инкогнито”, у којој читалац може да препозна и Исуса Христа и одрођеност савременог човека од хришћанске моралне вертикале: „Он се није испилио у кревету / Измеђ чаршава / Испод тамних јоргана // Нико га никада није видио / Да се смије, [...] Истовремено житије / На разним мјестима / По временским мапама / Могли су да прате само четворооки / Разроки...” Ваља скренути пажњу и на наслове ове песме којим се имплицира слика Исуса, као синегдоха људских врлина и скромности, за људе данас „непознати”. Вуковићево Сунце (песма „Дервиш на уранку”) у збирци из 1989. године је хладно, потамнело и суморно, оно „Слуги скори нестанак, / Остаће само мјесто / Гдје је некада била гробница.” Овим стиховима Вуковић не само да слуги скори нестанак већ се слуга проширује и на неодређену будућност, у којој ће нестати и последњи траг човековог постојања – гробница. Песмом „Умјесто да си црква”, песник из Колашина горко и цинично опомиње савременог човека: „Да нам сунца дајеш / Да љубиш / Да волиш, / Ти жебеш и убијаш”.

Црна уметности (1994), осма Вуковићева књига поезије, продубљује сугестију таме којом је лирски субјекат обузет док је загладан у слике црне уметности, свестан феномена „нечитача”. Тематско језгро ове збирке опет је резигнирано осећање мотивисано свеколиким поремећајем вредности у склопу друштва као целине, односно, угрожавање појединца, посредством апокалиптичних феномена глади и болести, који за собом остављају нечисту и празну људску душу. Контрастирајући равни традиционално–модерно, Вуковић промишља: „Време нико неће победити / неће спаковати кофере / Смрт је меморија Бога // [...] целе векове сећање сво / снимити на касете / у леденим фиокама запломбирати // на врховима планина где су сада / Цркве мале / окретаће се Његови вентилатори”. Читавим својим песничким бићем Вуковић сугерише да је модерни човек, пошто је претходно изгубио слух за трајне вредности, дезоријентисан у безнађу свакодневнице до те мере да му ни уметност више не може помоћи. Она је црна јер представља одраз човекове потамнеле, атрофиране душе: „овде вас ништа не може изненадити / ни једна ствар се није померила / али су предалеко отишле”.

Песничка књига која се нашла у најужем избору за Змајеву награду Матице српске, *Негосјева* (2021), за читаоца је интригантна већ од самог наслова. Препознатљив је корен речи „спев”, но, поред тога што

поново реферише на народну, епску традицију, Вуковић „недоспевом” чини корак даље, имплицирајући да постоји нешто што му не да свој спев доврши, или пак да ће певати о нечему што се само по себи отима том процесу коначног певавања. Усудићемо се да понудимо и трећу опцију, по којој је овај наслов резултат песничке инспирације оним што „не доспева да пева”, па томе посвећује збирку. Када размотримо насловне мотиве из издвојених претходних збирки Бећира Вуковића, јасно је да је реч о промишљању тамних страна егзистенције – индивидуе и колектива којем она припада – са јасним порукама у насловима. Насупрот томе, чини нам се да насловом *Негосіев* (2021) Вуковић уводи компоненту ћутања, односно, немогућности певања.

Свет из времена *Чистіої сїања* (1980), према песниковом проживљавању, као да се прозлио до те мере, или је песникова свест о том злу нарасла толико да више није могуће заокружити певање о њему. Уводна песма у форми катрена у свести читаоца ствара утисак прекида певања: „црни тићи полетићи / прегонећи се по ноћи / улећу у јаму омрзлу / и костима”. Док је овде по среди семантички прекид, у наредној песми суочени смо са кованицом коју песник модификује тако да код читаоца изазове низ нетипичних асоцијација. Кад песник наслови песму „Јамура”, јасно је да је реч о аугментативу речи „јама”, који одступа од очекиваног „јаментина”, превазилазећи га и изоштрављајући. Фокус песме је опет на црној птици, врани, која прелети преко јаме, након чега ће уследити језовите слике младих бреза и јела које су нашле „судбину око јамуре”. Осам стихова једне од почетних песама, елиптично артикулисане слике и песнички пробране лексеме (јамура, брезик), те завршни, претећи, стихови: „шта си украла кајаћеш се / кајаћеш се шта си украла”, чине да читалац осети мрачну глад велике јаме – гробнице, симболичког и стварног ушћа доњег света, што га, скупа са сабласном сликом флоре и фауне, на првом кораку суочава с тоном којим је испеван *Негосіев* и наговештава трагичне поноре из којих то недоспевавање извире. Ова врста игре речи као стилски поступак није нова за Бећира Вуковића, али је у *Негосіеву* он усавршава и користи као још ефектније стилско средство за што верније осликавање емоционалног и језичког набоја своје поезије. Сагласни смо са Милицом Краљ, која објашњава *Негосіев* као збирку која је сва од вибрантних подрхтавајућих звукова, од напрегнуте језичке мелодије и од згуснутог исказа.

Песнички космос са којим се суочавамо у збирци *Негосіев* (2021) са тематско-мотивског аспекта у великој мери кореспондира са *Администрацијом сїраха* (2016), где Вуковић антиципира неке од мотива који ће се *Негосіевом* даље развијати. Примера ради, у *Администрацији сїраха* налазимо стихове: „страшило није ништа / друго него преостатак / остатак многих смрти // [...] страшило сведочи / смрт је била”, док је 2021. године страшило са симболиком демонског лајтмотивски при-

сутно у насловима песама: „*страшило смислила*”, „Страшило модел”, „Страшило као ја”, „Страшилово послушање” и др. Страшило можемо посматрати као симбол егзистенцијалне усамљености и свеприсутне зebње јединке, а можемо се сетити и наслова збирке из 1994. године кроз стихове: „страшило први иконоборац / страшило *црна уметносћ*” [курзив М. Р.]. То страшило у једном часу сведочи: „никад / никога / нисам плашило”, имплицирајући да је остало и без своје основне намене, оно је себи „и отац / и син”. Језгра из којих је песнички заум створио *Негосћев* (2021) јесу у песничкој уметности као таквој, али их налазимо и у трагичним моментима националне историје, митолошко-архетипским обрасцима, филозофији и религији. За порекло свог страшила Вуковић ће рећи да је „страшило смислила / јудина секта // наругала се / Господу”. Премда су Вуковићеви чести мотиви повезани са религијском компонентом, вредно помена је да према свештеним лицима песник заузима циничан став. То је очигледно када у више песама помиње „црну спаваћицу”, чиме алудира на монашку, тј. свештеничку одору, шире посматрано, „црна спаваћица” јесте синегдоха за институцију цркве. Вуковића занима „чиста вера”, а критичан је према сваком људском деловању у тој сфери. Читалац је морао да осети критички тон док пред собом има стихове: „у црној спаваћици вером трговали / као са тиквама / као моделима смрти / које напустила фантазија” или „у смутно / расписали питање о црној спаваћици / где сте преписали мустру”. Како је свако свештено лице заправо човек у одори, Вуковић констатује да тамо где човек умеша прсте све постаје трговина, чак и вера, док ће у смутним временима већ виђеним концептом бити само јалово дискутовано о „црној спаваћици”.

Како се страшило, заједно са главицама купуса, лајтмотивски издваја, слутимо да песник свет на прагу треће деценије 21. века доживљава као огољено ругање Господу. Вуковић непрестано, болно и до замора, промишља и властито обезбожено доба и трагичну прошлост, тако да стварност (и она прошла и она савремена) изазива нелагодност и умор. Ова расположења до читаоца допиру посредством алитерације, као кроз императивни шапат који носи у себи некакву слутњу: „стражите / страшила / стражите / страшила.”

Након читања *Негосћева* (2021) Бећира Вуковића читалац мора осетити устрепталост, стрепњу, чак и немоћ уз дозу страха до којих га воде бројне алитерацијама и понављања (тековине епске традиције), али, на неки необјашњив начин, није реч о песимизму. Када завршним стиховима песник апострофира кулу песмом саздану, можда може бити речи и о лучи оптимизма. Можда песник тиме свог читаоца позива на заклон у кулу песништва и као сведока и судбинског сабрата својих трагично-апсурдних покушаја допевавања недоспева(ног).

Милан РАДОИЧИЋ